

МАТО ПИЖУРИЦА

ЕТИМОЛОГИЈА И ЗНАЧЕЊЕ ПРИЛОШКОГ УРВОМ ИЗ ПАШТРОВСКИХ ИСПРАВА*

Паштровске исправе¹ имају особену, другдје непотврђену, правну формулацију *урвом у век (и) века*.² Формула се јавља у више од четрдесет докумената у размаку од 1523. до 1799. године. Њене прераде су сасвим ограничене. Стереотипна књишка фраза *у век века*, иначе врло обична у нашим старим ћириличким повељама, писмима и другим сличним актима,³ понекад се замјењује народним *у вечни век*, затим сасвим „понарођеним“ за *довиека*, синкопом *у виек*. У два-три примјера формула је сведена на *урвом*. Нас, међутим, више занима значење и поријекло адвербијалне форме *урвом* (*-е, -у*), *урмом*, (*// урмон*), *урмицом*. Примјери:

урвом: узесмо що би дела... *урвом* у *веки* и *века*... себи и сво[и]мъ последнемъ (Сол. 2, 1523)⁴, замиене учинише *урвомъ* у

* Идеја за овај рад зачела се питањем књижевника Чеда Вуковића: „Шта би могло да значи *урвом* у паштровским исправама?“ Ако овим прилогом успијемо да одговоримо, биће у томе и немали његов удио.

¹ Прву обимнију збирку (42) исправа објавио је др Александар Соловјев под насловом *Паштровске исправе XVI—XVIII века у Споменуку LXXXIV Српске краљевске академије* (Београд 1936) (скр. Сол.). Много обимнију збирку паштровских исправа објавили су др Иван Божић, др Бранко Павићевић и др Илија Синдик под истим насловом у издању Државног архива Народне Републике Црне Горе у едицији Историјска грађа, књ. 1, Цетиње 1959 (скр. Бож.) Ово издање има и 8 факсимила.

² Везник и стављамо између заграда, с једне стране, зато што његово појављивање није обавезно, с друге — зато што се с доста сигурности може претпоставити његово механичко издвајање из старог акузатива множине (уп. из најстарије исправке *урвом* у *веки века*).

³ Уп. Б. Даничић, *Рјечник из књижевних старина српских*, дио први, Београд 1975 (фототипско издање дјела објављеног у Београду 1863), стр. 196.

⁴ Прва цифра иза скраћенице за извор означава број исправе, а друга годину њеног издавања.

в[іе]кь ви]ека за се и своіе последне (Сол. 6, 1585), дасмо и продасмо Николи Раичеву *урвом у век віека* (Бож. 5, 1582), продах Алекѣи Бранковићу и негови диеци *урвом у віеь віека* у баштину племениту нима и последниема нихъ (Сол. 7, 1586), даровали... тои нему *урвом у віеь и віека* (Бож. 20, 1591), продах *урвом у віеь віека* за нихъ и нихъ последне (Сол. 10, 1591), тои су продали Бурѣ Вучинову за неѣа и последне негове *урвом увіека* у баштину племениту (Бож. 22, 1592), землю продасмо *урвом у віеь віека* за нас и последне наше реченому Раичевићу (Бож. 26, 1595). прода... *урвом у віеь віека* за неѣа и последне негове (Бож. 35, 1599), продах... *урвом у віеь віека*, у баштину племениту (Бож. 37, 1600), продах... *урвом у віеь*, нима и ни(х) последниема (Бож. 45, 1606), прода... *урв(о)м у віеь віека*, за неѣа и негове последне, у племениту баштину (Бож. 50, 1613). Тои продаемо Карстићу Новову *урвом у віеь віека* (Бож. 82, 1649), прода... *урвом у віеь віека* (Бож. 83, 1650), То му дахъ и либерахъ *урвом у віеь віека* нему и неговиема послећниема (Бож. 110, 1681), делиберахъ Андрии Донковићу и неговиема последниема *урвом у віеь віека* (Бож. 119, 1690), продах... *урвом у віеь віека* (Бож. 124, 1693), продах... *урвом у віеь віека* (Бож. 130, 1696), продасмо... *урвом у віеь віека* (Бож. 135, 1698), продах... *урвом у віеь віека* (Бож. 145, 1705); продасмо... *урвом у віеь* (Бож. 286, 1784);

урвон: даровасмо *урвон у віечни віеь* ћниему и ћниеговиема последниема (Бож. 272, 1775).

урвоме: Тои му потврѣдихъ *урвоме* у племениту баштину њему и послећниема неговиема (Бож. 2, 1570). даривамъ... *урвоме у віеь и віека* аминь (Бож. 20, 1591);

урвому: Нико Радовъ да и дарова... а она нему тои земле *урвому у віеь віека* (Бож. 54, 1619);

урмом (// урмон): опрости он... *урмом у віеь віека* а(ми)н, главу негова сина (Бож. 187, 1734), либерасмо и делиберасмо, и даюћи мирни пошешъ *урмом у вечни віеь* (Бож. 191, 1737), судисмо и т(е)рменасмо да остае баштина от кое имаху протеж(у) за попа Андрию и Перазіће и за них последне *урмом и у вечни віеь* (Бож. 228, 1744), делибераемъ... *урмом у вечни* и негвиема последниема, *урмом у вечни віеь* (Бож. 217, 1743), либерасмо(о) и делиберасмо... ћнима и ћних последниема *урмом у віечни віеь* (Бож. 224, 1744) делибераемъ... *урвомом у вечни віеь* (Бож. 228, 1745), либерасмо... *урмом у вечни віеь* (Бож. 229, 1745), либерасмо и делиберасмо... *урмом у вечни віеь* (Бож. 230, 1746), реченомъ баштином наплаћуем я речени Шенаць и моя мати мою сестру Анћу у све и за све *урмом у вечни віеь* (Сол. 39, 1754), за довіека дае му и цедива речени магазинъ и негове абенце и партиненце и [са] зградом *урмом* за себе и нихъ последніе (Бож. 249, 1764), продасмо *урмом и віеь* Бепцу Сућићу и његовох браћи и них синовима

и последниема (Бож. 271, 1775), с којен наплатисмо више речене Сућуће, них и нивове синове и последне урмон и у виек (Бож. 285, 1783), даривам ... урмон у виекъ за ниега и ниегове пошлиедне (Бож. 293, 1790), баштину либерасмо и делиберасмо урмон и у виекъ нима и них последниема (Бож. 294, 1790); у р м и ц о м: баштину делиберахъ више реченоме Ђуру и негову синовцу и ниховиєм последниема урмицомъ у вѣчни виекъ (Бож. 299, 1795), нолаемо га нашему синовцу Стиепу и негово(и) матери и ниховиема последниема урмицомъ у вѣчни виекъ (Бож. 302, 1799).

Др Иван Божић, уз издање паштровских исправа, у регистру појмова (под насловом „Објашњења локалних ријечи“) даје: „урвом (вјероватно од рум. угта — траг, крај) — трагом, до краја, за све потомке“.⁵ Скоро неизоставна пратећа формулација „њима и последниема њих“ искључује потребу правног обезбјеђења купца односно даропримаоца. Имала би, сагледавајући цјелину грабе, нешто више смисла потврда овлашћености продавца односно дародавца (ради заштите од потраживања потомака, сувласника или сродника), мада и такву интерпретацију демантује, на примјер, формулација: *землу продасмо урвом у виек века за нас и последне наше реченому Раичевићу* (Бож. 26, 1595). Етимолошку биљешку у вези са румунским поријеклом (истина у обазривој формулацији) боље је схватити као (за аутора) препознатљиву романску паралелу него непосредни извор. О директном румунском утицају наравно да не може бити ни говора. Будући да и Соловјев примјећује у неким елементима дипломатичког обрасца, као што је на примјер датирање на почетку а не на крају акта, „западни, млетачко-дубровачки утицај“,⁶ затим и с обзиром на чињеницу да ове исправе имају приличан број романских посуђеница (посебно баш из правно-економске сфере)⁷ — у принципу не би требало искључити романско поријекло (можда млетачко понајприје, пошто су се Паштровићи потчинили Млецима уговором од 4. априла 1423. године, или чак далматороманско, па евентуално и влашко, из језика средњовјековних Влаха). Ипак, у најмању руку било би неочекивано увођење стране ријечи у контекст стереотипне средњовјековне српске правне формулације.

Ишло би у домен пуког домишљања и комбинаторике, слиједећи идеју о романском поријеклу — настојање да се у неком од романских језика препознају евентуалне друге паралеле, из истог лексичког језгра или сасвим друге. Као на примјер: рум. *ugmăgi* (jur.) ‘преследоват (по суду)’, *ugmăgire* (jur.) ‘судебно преследование’, ре *ugmă* ‘касније, даље’, *ugmăgi* ‘држати се (не-

⁵ Др Иван Божић, др Бранко Павићевић, др Илија Синдик, *Паштровске исправе XVI—XVIII вијека*, 235.

⁶ Соловјев, н. д. 5.

⁷ Уп. Божић и др., н. д. 229—236 и 266—281.

чега)⁸ итд. Као да би у неким случајевима, овим инспирисано, могло да се претпостави значење: *да се држи, непотворено, непозиво*. Нема примјера који не би задовољила оваква интерпретација. Више него хипотетично било би повезивање са романизмом *ура* ('час, сат; моменат, тренутак' и сл.) односно латин. *hōra* (< грч. *ωρα*), и то преко *ū* деклинације (као и, такође из латинског односно далматороманског, *битва, пеква, мрква, мурва, бачва* и сл.).⁹ Тада би *урвом* могло да се схвати као значењски и творбени пандан нашем *моментом, тренем, тренутком, час(к)ом*, односно старосрпском *ωдъ селѣ* (*ad hoc tempore*), које је и иначе дио исте старе правне формуле. Уп. напријед и примјер из Држића.

У оваквој и сличним приликама, бар када су у питању издања специфичне намјене (за потребе правне историје) можда и није велики гријех сумњива идеја о могућем поријеклу ако се на томе не заснива контекстуално осмишљавање. У конкретном случају се, изгледа, прибјегло комбиновању апроксимативног (али нетестираног) контекстуалног значења и помало механички уочене стране лексичке паралеле.

Из перспективе нашега језика *урвом* има адвербијалну (начинску или временску) функцију, историјско-језички гледано то је инструментал једнине (уп. *крадом, тајом, листом, час(к)ом, тренем* и сл.), пошто је тешко доказати претпоставку о остатку старог партиципа презента пасивног (типа придјева партиципског поријекла *питом*, на примјер). За утврђивање етимологије и прецизнију интерпретацију значења важно је утврдити примарни фонетски лик. Природно је основном формом сматрати више од два вијека раније потврђено *урвом*. Алтернација *в* — *м* (и то у оба смјера) није ријетка у нашим дијалектима (уп. *равно* — *рамно*, *обрамница* — *обравница*, *тамница* — *тавница* и сл.), с тим што се овдје може рачунати и на процес који је паралелно текао са колебањем и скоро дефинитивном замјеном финалног —*м* са —*н* у морфолошким завршецима.¹⁰ Спорадично појављивање покретних вокала —*е* (*урвоме*) и —*у* (*урвому*) само потврђује и формалну категоријалну припадност прилозима (уп. нпр. из Милићевића *крадоме*, старо *доку*, *доклу*, уз *докле*, *доколе* и сл.). *Урмицом* је настало у процесу аналошких укрштања различитих творбених типова прилошких ријечи (уп. *часом* — *часомице*, *даном* — *даномице*, *крадом* — *крадомице*, затим старо *стрмоглав* и према њему изведено *стрмоглавцем* итд.), уз могућа фонетска прекрајања (синкопом),

⁸ Проф. др Георге Болокан, Татјана Медведев, Татјана Воронцова, *Румынско-рускиј словарь*, Москва — Бухарест 1980, 1511—1512.

⁹ В. Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, t. I, Zagreb, 1971, 86.

¹⁰ Ради се о тзв. далматинизмима (у новије вријеме проф. Брозовић предлаже адекватнији термин — адријатизми). Промјена *урвом* у *урмом* ипак нема праве паралеле и зато остаје отворено питање.

уколико се не ради о девербативном прилогу (типа *навалице*, *позајмице* и даље — *навалицом*, *позајмицом*).¹¹

Респектујући Божићеву идеју, не видимо на чему би се заснивала евентуална архаизација, јер би заиста требало доста фантазије да се замисли враћање на стари фонетски лик, осим ако не прибјегнемо идеји о укрштању с турцизмом *хурмет* поштовање, уважавање.¹² Онда би урмом, урмицом могло да се преосмисли у „да се поштује, да се уважава“.¹³

Пошто су паштровске исправе правно засноване на традицијама Душановог законика (иако се судило по обичајном праву и здравом разуму)¹⁴ — имало би највише смисла потражити паралелу у српским средњовјековним правним изворима. Управо баш у Душановом законнику (из 1349) налазимо: и отсели да не *8рве* ниједна власт калогџера. или чловѣка црѣковна... ако ли га *8р'ве* без соуда. или ком8 забави. да плати самоседмо.¹⁵ Уп. и потврду из повеље херцега светог Саве, господина Стѣпана из 1454. године: тко ли би се нашао *урвати* товаре коимъ посиљемъ али заручити до мѣста уговорнога... да плати.¹⁶

Даничић у *Рјечнику из књижевних старина српских урвати*, управо с напријед наведеним илустрацијама, интерпретира латинским *laedere*. РЈАЗУ цитира Даничића у цјелини, подводећи то под дефиницију: *притиснути, учинити насиље, отети*.¹⁷ *Урвати* издваја и проф. Павле Ивић, као *домаћу реч*, у склопу тематског круга „Управа и правни систем“, и то заједно са *држати, удржати, забавити* (такође из Душановог законика).¹⁸ Приређивачи фототипског издања Душановог законика (и у преводу и у регистру) *урвати* интерпретирају као *дирнути*.¹⁹

¹¹ Уп. др Александар Белић, *Историја српскохрватског језика*, књ. II, св. 1 — *Речи са деклинацијом*, Београд 1972, 250—252.

¹² Abdulah Škaljić, *Turcizmi u srphohrvatskom jeziku*, Sarajevo 1973, 336.

¹³ Уп. и албанско: *urim-i* 'честитање', *urimór-e* 'пожељан, жељни, поздравни'; *i jar uratën* 'благословити' ((Abdullah Zajmi — Mehdi Bardhi — Sulejman Drini — Latif Mulaku — Gani Luboteni — Sitki Imami, *Fjalor shqip serbokreatisht*, Prishtinë 1981, 977).

¹⁴ В. Соловјев, н. д., 3—7.

¹⁵ *Законик цара Стефана Душана*, Српска академија наука и уметности, Одељење друштвених наука, Извори српског права IV, књ. 1, Стручки и Атонски рукопис, Београд 1975, 170—171 (из Атонског рукописа). Уп. с непознатим (ортографским и ситнијим језичким) разликама код Даничића, н. д., књ. 3, 380.

¹⁶ Б. Даничић, н. д., књ. 3, 380.

¹⁷ *Rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti, t. XIX, 825 (dalje RЈAZU).

¹⁸ Др Павле Ивић, *Домаћи и страни елементи у терминологији друштвеног, економског и правног живота у средњовековној Србији*, Научни састанак слависта у Вукове дане, Београд — Приштина — Тршић (13—19. IX 1977), Реферати и саопштавања 6, св. 1, Београд 1977, 253—264 (в. пос. стр. 258).

¹⁹ В. напомену 15.

Уколико останемо само на овој аргументацији, морали бисмо прибјећи комбинаторици да бисмо задовољили и семантичку и језичку страну. Мада и не бисмо имали озбиљнијих тешкоћа, бар не формалних — потражићемо допунску аргументацију.

На основу Држићевог: „Згоди ми се (Прибату) упазит урвом многу чељад у ови двор улазит“ — обрађивачи Рјечника ЈАЗУ извлаче одредницу: *урва*, ф. ‘хитња, журба’; према сурвати се... — уз напомену да је Бела читао *врвом*, а по њему и Стулић.²⁰ Изостало је упућивање на *урвати* (1, под б), мада се тамо даје интерпретација ‘журити, хитјети’, с илустрацијом опет из Држића (*Куд урвеш?*), али уз напомену: „Ово значење ни облик нису поуздани. Примјер је у рукописима различито записан, може се читати и *врвеш*, па би то био облик глагола *врвјети*, који је потврђен у том облику и у том значењу (види *врвјети*).“²¹ Ипак, на крају стоји: „Испор. 1. *урва*.“ Природно нема разлога да у *урвом* вјерујемо, а у *урвеш* да наглашено сумњамо. Ако у нешто треба сумњати, мислимо да је прије требало *урвом* задржати у истој форми и идентификовати га као адверб (уп. *крадом* — *крад* у истом рјечнику).²² Уз то, чини нам се да је једнако могућа, ако не и вјероватнија, временска интерпретација — *одједном*, *треном* и сл.

Да читању *урвом* и *урвеш* треба вјеровати, показују двије дијалекатске потврде из Лике (доноси их исти рјечник): *урве*, адв. исто што *урвице*, тј. *одмах*, *хитро*: *Урве* сам отишла, није се забавља нијесам.“²³ Нема одреднице *урвице* (!), али налазимо: „*урвице*, адв. *нагло*. Ели отиша? Ма ес’ *урвице* отиша, — *Урвице* сам се вратио.“²⁴ Ове двије потврде су вишеструко значајне и за обличку и за значењску страну проблема који нас интересује. Овдје свакако спада и у колашинском крају забиљежено *наџрвѣнѣ* ‘сасвим, потпуно, докраја’ (*Наџрвѣнѣ* су пропали).²⁵ Изненађује податак да није забиљежено логично предвидљиво (и у говорима Црне Горе сасвим обично) имперфективно *уривати* (према коме је изведено и *уривак* ‘краће уже, везица’ — код Скока погрешно укључено у лексичку базу *ринуги*!).²⁶

²⁰ РЈАЗУ XIX, 824

²¹ Исто, 825.

²² РЈАЗУ V, 430—431.

²³ РЈАЗУ XIX, 811 и 825.

²⁴ Исто, 811.

²⁵ Теренски податак аутора.

²⁶ Уп. Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, t. III, Zagreb 1973, 145: „Нејасна је семантичка веза с коријеном *ri-* и *urivak*, gen. -ivka (Crna Gora) „uže što žene nose breme“. У Kosmetu се та глјеч протребљава и поредењу: *debělo kai urivak*“. Ријеч *уривак* и у значењском и творбеном погледу одговара општепознатом у Ц. Гори *укидак*. Изводи се из корјена **ryv-*, вишег пријевојног степена индоевропске базе **ereu-* : **erou-* : **erou-* : **erū-* Довољно је подсјетити се на руско *перевыѣ* пољско *urywki* (‘fragmenty’), *przeruwka* и сл. У РЈАЗУ XIX, 811 добро упућивање на *ривати* и Даничићеве *Коријене*.

Након напријед изложеног и имајући увид у остала значења дата (у РЈАЗУ) под *урвати* (1 и 2 — уз напомену да систематизација значења и на основу тога издвојене двије одреднице није најкоректније изведена),²⁷ као и најважније словенске паралеле у етимолошким рјечницима — чини се сасвим довољно инструктивним подсетити се на Скокову етимолошку обраду лексичког гнијезда под одредницом *рвати се*. Уз констатацију да се ради о свесловенској и прасловенској ријечи, даје се разрађена и концизна систематизација значења: 1. чупати, 2. *ringen*, нападати, јуришати, 3. јачати се, 4. настојати. Чланак завршава констатацијом: „Постањем је најнижи пријевојни степен ие. базе **ereu-* : **erou-* : **erū-* : **erū-*. Према томе иде етимологијски у серију *руно*, *рухо*, *ругав*, *руњав* (в.), *ровати* (в.) *рити* (в.), *рило* (в.).“²⁸ Међутим, Скок није у илустрацијама навео ниједан овдје третирани примјер, па је онда природно изостала идеја о оваквим семантичким трансформацијама. (Можда и зато што у то вријеме није још био објављен овај дио Рјечника, а имати увид у рјечничку грађу није исто што и служити се обрађеним и публикованим материјалом.) Из базичног семантичког сегмента (2) *нападати*, *јуришати* врло је логично даље рачвање значења, које је, имајући у виду изложени материјал ишло у два правца: (1) *нападати*, *јуришати* → *притискати*, *отимати*, *узимати* → *присвајати* → *постајати власником* и (2) *јуришати* → *журити*, *хитати* → *чинити нагло*, *брзо*, *одједном* → *одмах*, *од овог тренутка*. Овакве трансформације се не врше појединачно, мимо и изван система, и утолико су логичније. Успостављају се нове релације, посебно у склопу одређених значењских кругова а последице су промјене и на семантичком и на морфолошком односно творбеном плану.

Урвом (-е, -у и секундарне фонетске ликове *урмом*, *урмицом* и сл.), у склопу устаљене формулације *урвом у век* (*и*) *века*, која нам је позната само из паштровских исправа, постојана у времену и у формулацији, директно наслоњена на традицију српског средњовјековног законодавства (посебно Душановог законика) — с доста сигурности може се уклопити у предвидљиви логични семантички развој значењског сегмента садржаног у лексичком гнијезду (*у*)*рвати*. Развој је, дакле, ишао линијом: *нападати* → *притискати*, *отимати*, *узимати* → *присвајати* → *постајати власником*. У „симулираној“ архаичној стилизацији *урвом у век* (*и*) *века* имало би базични и формалнограматички еквивалент у (истина непотврђеном) **власништвом у век* (*и*) *века*. Формулација *урвом у век* (*и*) *века*, устаљујући се као формалноправна конструкција, добијала је све више смисао уопштене правне заштитне купопродајне односно наследне трансакције. Отуда и њена најлогичнија и најпрецизнија интерпретација савременим правним термином *неопозиво*.

²⁷ Н. д., XIX, 825.

²⁸ Petar Skok, *Etimologijski rječnik*, t. III, 178.

Временска интерпретација, с претпостављеним семантичким развојем: *јуришати* → *журити*, *хитати* → (нагло) *одмах* → *сада*, *од овог тренутка*, *одсад* — била би у директној корелацији, и у значењском и у формалном погледу, са савременим дијалекатским потврдама, којима би се с пуно извјесности могла придодати и потврда из Држића. Солуција би могла да задовољи многе, али не све потврде из паштровских исправа. Овако схваћено *урвом* имало би пандан у старом *одъ селѣ*, које је, као што смо видјели, и иначе често конституент исте правне формуле.

Бифуркацијом истог значењског сегмента могла се развити и начинска функција — *нагло*, *одједном*. Ова идеја се намеће лаичким и ванконтекстуалним резоновањем, јер има ослонац у асоцијативној вези са *урав* 'одрон, гомила, хрпа' (уп. такође поствербале из сродног семантичког круга као *сров* 'гомила отпалог воћа' *снос* 'гомила, нанос' и сл.) односно прилошком — *гомиллом*, *хрпом*. Када се ради о непокретним добрима, смисао би био у продаји односно поклону *цијеле имовине*, *цјелине посједа*, а када је у питању исплата одређеног новчаног износа о плаћању *одједном*, а не у *ратама*. Урвом у примјеру „опрости он... урвом у виек *виека* а(ми)н, главу негова сина (Бож. 187, 1734) интерпретирали бисмо *сасвим*, у *потпуности*, с врло логичним и језику својственим значењским развојним путем од конкретног к апстрактном. Овome би било најближе помињано дијалекатско *наурвано* 'сасвим, докраја, потпуно'.

И на крају — чини нам се да је базична етимологија прихватљиво ријешена довођењем у везу с лексичким језгром *рвати* (*се*), под условом да се не сумња у примарност форме *урвом*. Облик *урвом*, у прилошкој функцији, био би непосредним поријеклом инструментал поствербала *урав* или *урва*. (Немамо никаквих разлога да форму *урва* претпостављамо једнако вјероватном *урав*.)

Полазећи од општесловенске и српскохрватске семантике овог лексичког гнијезда, претпостављају се, у вези са овдје разматраном грађом, три могућа значењска развојна тока: (1) *нападати*, *јуришати* → *притискати*, *отимати* → *присвајати* → *постајати власником* (у „симулираној“ архаичној формулацији ⁺*власништвом у век (и) века*); (2) *јуришати* → *журити* → *чинити нагло* → *брзо* → *одмах*, *од овог тренутка*, *одсад* (био би то еквивалент старом *одъ селѣ* 'ad hoc tempore') и (3) *јуришати* → *нагли* → *нагло* → *одједном*, у *потпуности*, *сасвим*. Прва хипотеза, сведена на архаични еквивалент **власништвом* (које би се могло интерпретирати савременим *неопозиво*), ипак има упадљив примат пошто у потпуности удоваљава интерпретацијама контекста и уз то има јако упориште у Душановом законику, који је у Паштровићима био на неки начин актуелан правни спис до нама блиских времена (управ до XIX вијека).

MATO PIZURICA

ETYMOLOGY AND ADVERBIAL MEANING *URVOM* FROM THE
PAŠTROVIĆI IDENTITY PAPERS

Summary

The author considers the etymology and meaning of the adverbial form *urvom* (*urvome, urvomu*) | *urmom* (*urmon, urmice*) with the special, at other places not asserted, legal formulation of *urvom u vek (i) veka* from the Paštrovići identity papers. It occurs in more than forty published documents in the period from 1523 to 1799, with a very limited alteration. The form *urvom* was for the first time replaced by *urmom* in 1734, what should give the first one the indisputable priority. Historians used to connect *urvom* (*urmom*) with the Rumanian *urma* 'trace, end', though it is better to conceive of that idea as recognizable, eventually, as a Roman parallel than as a direct source. Pointing to the medieval Serbian legal-economic term *urvati* (from Dušan's legal code, which was just in Paštrovići in a way a current legal paper, and from a character of duke Stjepan till the XIX century) interpreted by Daničić as Latin *laedere*, and by those preparing the Dictionary of Creation or Serbian language of the Yugoslav Academy of Sciences and Arts as *to press, to violate, to grab* — the author reduces the Paštrovići *urvom* to a lexical base (*u*)*rvati*. Starting with Slovene and Serbocroat semantics of this lexical nest, three semantic developing directions are assumed: (1) *to attack, to assault* → *to press, to grab* → *to possess* → *to become owner* (in a „simulated“ archaic formulation + *vlasništvom u vek (i) veka*); (2) *to assault* → *to hurry* → *making rashly* → *quickly* → *at once, from this moment* (that would be the equivalent to the old sel 'ad hoc tempore') and (3) *to assault* → *to haste* → *hasty* → *all at once, completely, totally*. The author gives the priority to the first hypothesis because it completely satisfies the interpretations of context and besides it has a strongpoint in Dušan's legal code.

